

Seljačka sloga i uključivanje žena u seljački pokret (1925.-1929.)

Autorica u radu prikazuje nastojanja kulturno-prosvjetne organizacije HSS-a "Seljačke sloge" da u svoj rad uključi i žene, te probleme na koje je pri tom nailazila.

Od prvih pokušaja osnivanja "Seljačke sloge" 1920. godine, ova je kulturno-prosvjetna organizacija Hrvatske (tada republikanske) seljačke stranke stajala u sjeni sve nepomirljivije političke borbe. Čak se i unutar samog vodstva stranke moglo čuti kako je potrebne sve raspoložive snage koristiti u politici.¹ Kako je sve do sporazuma između Stjepana Radića i vladajućih beogradskih krugova, unatoč učestalim pokušajima, odobrenje djelovanja dobilo svega nekoliko organizacija, jedan od utemeljitelja i kasnije glavna pokretačka snaga organizacije Rudolf Herceg, tih je godina, više po "stranačkoj dužnosti" nego vlastitim sklonostima, uključen u politička nadmetanja i dva puta za redom biran za narodnog zastupnika (1920, 1923.).² Tek kompromisom iz 1925. stvorene su mogućnosti za pokretanje šire organizacije, što je odmah iskorišteno i *Seljačka sloga* započinje svoj iznenađujuće brz rast krajem iste godine.³ Iako je službeno djelovala isključivo kao kulturna i prosvjetna organizacija, njezina je djelatnost organizacijski i ideološki usko vezana za stranku, s kojom dijeli sudbinu nakon uvođenja šestosiječanjske diktature 1929. godine, prestajući s radom na nekoliko godina.

Osnovana iz potrebe HSS-a za organiziranim zahvatom u cjelokupnost narodnog života, a ne samo u važno, ali ipak ograničeno područje politike, *Seljačka sloga* je preuzela djelatnost u kulturi i prosvjeti, te djelimice i u gospodarstvu (osnivanjem zadruga, koje su vezane uz seljački pokret). Određujući pod pojmom kulture sve ono što je narod kroz povijest stvorio kako bi "lakše i ljepše" živio, krenuli su od tada raširenih folklorističkih interesa za očuvanje narodne (i nacionalne) baštine, koja je pred brzom preobrazbom tradicionalnog u moderno industrijsko društvo, nepovratno nestajala. *Seljačka sloga* zadužila nas je intenzivnom i pravovremenom djelatnošću na tom polju, sačuvavši nam dragocijeno nasljeđe narodnih pjesama, običaja, rukotvorstva, stvaranjem sasvim novog osjećaja poštivanja tog nasljeđa, koji je vidljivi izraz dobio u tada započetim smotrama

¹ Rudolf Herceg, Svrha, zadaća i rad "Seljačke sloge". Tajnički izvještaj na prvoj redovitoj glavnoj skupštini "Seljačke sloge", "Seljačka prosvjeta" ("SP") I/1926., br. 5-8, str. 107.

² Kratko je svoj životopis, kao i početke stvaranja "Seljačke sloge" prikazao R. Herceg, *Nemojmo zaboraviti: hrvatska politika mora biti seljačka*, Zagreb 1928., str. 153-160.

³ O problemima oko osnivanja "Seljačke sloge" u: Suzana Leček, *Seljačka sloga*. Osnivanje i prestanak djelovanja (1920./1925.-1929.), *Spomenica Ljube Bobana*, Zagreb 1996., str. 285-295.

narodnog stvaralaštva. Većina je djelatnosti ogranaka “Seljačke sloge” vezana uz ovaj cilj: pjevački i tamburaški zborovi, koji su i najčešći oblici djelovanja, te poticanje daljnjeg literarnog stvaranja u duhu starije usmene književnosti.

Ova je djelatnost dobila i ideološku nadgradnju, koju se ne može previdjeti: napisi o kulturi, kao i širenje novog odnosa prema njoj, temeljni je dio novog (političkog) identiteta, kojeg seljački pokret unosi u selo. Povijesno utemeljenje političkih i društvenih prava koje bilo koji nacionalni ili politički pokret nužno treba, seljački pokret nalazi upravo u narodnoj kulturi. Nemajući vlastite velike političke osobe (osim Matije Gubca) ili događaje, seljaštvo opravdanost vlastitih zahtjeva nalazi (između ostalog) u vlastitoj sposobnosti stvaranja, kojom unapređuje i uljepšava život i drugima. Materijalno stvaralaštvo, a još više moralnost (smisao za društvenu pravdu, zajedništvo i težnja miru) vrijednosti su koje seljaci uče prepoznavati u sebi, te cijeniti i čuvati za budućnost.⁴

Prosvjeta je s druge strane trebala približiti seljaka modernom društvu usvajanjem osnovnih znanja iz novog načina međusobnog komuniciranja – pisanom riječju, bilo u upravi i trgovini ili tiskanim medijima. Nepismenost je tada već opće prihvaćena kao jedna od glavnih prepreka svakom ozbiljnijem društvenom, a i gospodarskom napretku, pa ju i seljački pokret uzima vrlo ozbiljno. Već prvih godina djelovanja “Seljačke sloge”, zahvaljujući ranijim iskustvima Rudolfa Hercega, napor na širenju pismenosti preko tečajeva koje su održavali učitelji ili sami seljaci, zadobio je karakter prave kampanje. Sljedeći korak u usvajanju novih i potrebnih znanja značila su tematska predavanja održavana po selima.

Koliko god se djelatnost “Seljačke sloge” odnosila na naizgled sporedna područja života, cilj im je neprikriveno ostajao u službi društvenog potvrđivanja seljaka kao “subjekta”, koji treba preuzeti kontrolu nad ukupnim društvenim životom. Opismenjavanje, prvi javni nastupi, ili bilo koja druga djelatnost, shvaćana je prvenstveno kao priprema za politički rad.⁵

U skladu s postavkom seljačke ideologije da se u pokret treba uključiti cijeli narod, bez obzira na dob ili spol, posebna je pozornost pridavana uključivanju u djelatnost ogranaka mladeži i žena. Upravo mogućnost da se više bavi “ženskim pitanjem”, nego što su to imale priliku političke organizacije HSS-a, jedna je od posebnosti rada “Seljačke sloge”.

Prema programu stranke “muškarci i žene imaju u svemu posvema jednaka prava”, te se u skladu s time podrazumijevalo i njihovo izjednačavanje u političkom životu.⁶ Načelno izjednačavanje istaknuto je u temeljnom političkom pravu pojedinca u demokratskom društvu: pravu glasanja. U odredbama koje određuju rad vrhovnih državnih upravnih tijela u željenoj “seljačkoj republici”, predviđeno je sveopće izborno pravo “bez razlike spola od navršene 18. godine”.⁷ Ovakvo shvaćanje moralo je u društvu u kojem su dobrim djelom vladali patrijarhalni zakoni nailaziti na znatne prepreke, koje su išle sve do otvorenog protivljenja. Brojni su bili oni koji su još smatrali kako je svaka javna djelatnost, a posebice politička (koja je do nedavno bila nedostupna i većini muškaraca) potpuno nespojiva s ženskim pravima i dužnostima.⁸ Seljačka stranka, sa izuzetnim sluhom za

⁴ S. Leček, Između izvornog i novog – *Seljačka sloga* do 1929. godine, *Etološka tribina*, 18/1995., str. 103-123.

⁵ R. Herceg, “Svrha, zadaća i rad “Seljačke sloge”, str. 107-108. Isti, *Što je i što hoće Seljačka sloga*, Zagreb 1938. (2. izd.), str. 4.

⁶ Državno uređenje ili Ustav neutralne seljačke republike Hrvatske, u: Stjepan Radić, *Politički spisi. Autobiografija, članci, govori, rasprave*. Zagreb 1971., str. 372.

⁷ Državno uređenje, str. 381.

⁸ Tek nakon I svjetskog rata uvedeno je opće pravo glasanja za muškarce, dok su žene u međuratnoj Jugoslaviji i dalje ostale bez ovoga prava. *Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Beograd 1921., str.

stvarni život, potrebe i mogućnosti sela svoj je praktičan rad pokušavala voditi u okvirima koje joj je nametala stvarnost. A stvarnost je bila da mnogi "misle da ni svi muškarci ne bi smjeli imati prava glasa".⁹

Čak se i u redovima stranke moglo čuti raznovrsnih mišljenja. Najrijeđe je bilo ono o punoj društvenoj ravnopravnosti (u smislu zapošljavanja), a češće ono koje je izlazilo iz prevladavajućeg shvaćanja ženske uloge i gledalo na ženu kao na suprugu, majku i odgajateljicu. Pretežito su stoga traženja bolje ženske izobrazbe bila u službi ove potonje zadaće: žene kao odgajateljice.¹⁰ Ova je raznolikost mišljenja pogodovala trudu da se zadovolje različite potrebe i mogućnosti već tada vrlo širokog i heterogenog seljačkog pokreta. S jedne je strane ovaj pristup omogućavao zastupanje načelne razine, koju su tada u punoj mjeri mogli prihvatiti tek vrlo uski krugovi, dok se većina tek privikavala na njih kao novi ideal društvenog razvoja. Ovoj se većini, koja je ujedino bila i većinsko biračko tijelo HSS-a, nudila i umirujuća konzervativnija varijanta, koja se zadovoljavala manjim "koracima", odnosno poboljšanju položaja žene unutar postojećih društvenih okvira. U brojnim je prilikama isticano njezino pravo na poštovanje unutar društvenog temelja: seljačkog doma. Ideološka predstava seljačke države s idealno ustrojenim seljačkim društvom, zadržavala je tradicionalnu biološku podijelu rada, a obrazovanje je većinom trebalo služiti popravljaju gospodarskih i životnih prilika (standarda) na selu.¹¹ Međutim, to je vrijedilo podjednako za oba spola, jer HSS-u je krajnji cilj bio zadržati seljaka na selu, ali kao samostalnog, naprednog gospodara i politički osvještenog pojedinca.

Ohrabriti žene za javni rad i osposobiti ih za budući ulazak u političku arenu, izlazilo je iz jasnog opredjeljenja stranke za suvremene ideje o stvarnoj jednakosti svakoga čovjeka. Ova, kao i druge ideje nisu uvijek nailazile na lako prihvaćanje u narodu, kojem se stranka obraćala. Dok je neke od nacionalnih i gospodarskih traženja većina mogla objeručke prihvatiti, mnogi zahtjevi koji su tražili veće osobno uključivanje, promjenu stajališta ili čak žrtve, teško su probijali svoj put. Opća ideja o poštivanju žena, mogla je biti prihvatljiva svima, no već njezino uozbiljenje u nekom od praktičnog društvenog djelovanja, nije nailazilo na jednako nepodjeljenu simpatiju. Nije se to odnosilo samo na muškarce, nego i na same žene, koje jednako teško kao i njihovi muški suvremenici prihvaćaju promjene. Izboru, međutim, više nije bilo. Ne uključiti žene u pokret ovako širokog zamaha, kao što ga je stvarala HSS, značilo bi ne samo odreći se polovice naroda, nego stvarno paralizirati i rad s "muškom polovicom". Iako žene nisu imale jednaku ulogu u javnom životu, imale su i te kako važnu u obiteljskom, pa je protivljenje žene većem muževom angažiranju u nekoj od djelatnosti koje je pokretala HSS, često značilo i njegovo odustajanje.¹² Stoga je privući žene pokretu i osvijestiti kod njih potrebu, ako već ne aktivne suradnje, onda barem potpomaganja, bilo sve jasnije opredjeljenje HSS-a.

23-24. Opširnije je o pravnoj regulaciji sudjelovanja žena u političkom i društveno-gospodarskom životu pisala Dubravka Peić Čaldarović, *Ženska profesionalna udruženja u Hrvatskoj 1918.-1941.*, neobjavljeni magistarski rad, obranjen na Katedri za povijest novoga vijeka Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1996., str. 49-54.

⁹ Žene u upravi Velike Britanije, *Narodni val I/1927.*, br. 115, str. 4.

¹⁰ Imbro Štivičić, Žena kao majka je duša porodice i vrelo kulture, "*SP*" II/1927., br. 4, str. 73-74.

¹¹ Ivo Šarinić, *Ideologija hrvatskog seljačkog pokreta*, Zagreb 1935., str. 47-48; 162-163. O odnosu HSS prema ženskom pitanju pisala je D. Peić Čaldarović, *Ženska profesionalna udruženja*, str. 68-72. Autorica napominje kako je taj odnos "opterećen određenim proturječnostima, predrasudama i ograničenjima" (str. 68).

¹² Jedan od autora koji se povremeno javljao u "*Seljačkoj slozi*" nazvao je protivljenje žena radu muškaraca u HSS-u "šarenom kugom". Josip Magić, Šarena kuga, *Seljačka sloga* ("SS") III/1938., br. 9, str. 286-287.

Sve dok je HSS bila oporbena stranka, pravo glasovanja za žene nije niti mogla pokrenuti, a životne prilike i mentalitet ne samo seljaštva, nego i građanstva (koje je ponekad čak izrazitije nego samo seljaštvo postavljalo ženu u ulogu majke i domaćice) učinili su da napori na polju afirmacije žena, ma kako ozbiljni i odlučni bili, ostanu na samim počecima borbe za njihovo društveno potvrđivanje. Zahvat u mentalitet, koji nije pratilo i odgovarajuće zakonodavstvo i podrška državnih institucija, ostajao je na razini promidžbe, koja kroz jedno desetljeće izrasta u pravu kampanju, te velikog osobnog zalaganja kruga žena oko supruge Stjepana Radića Marije Radić, koji se proširuje na nekolicinu ogranaka ženskih organizacija diljem Hrvatske.

Hrvatska seljačka stranka činila je tako što je mogla, kako bi se u sve ogorčeniju borbu za politička i gospodarska prava hrvatskog naroda, koja je ipak imala prednost, utkalo i odlučno nastojanje da se izmijeni odnos prema ženama i pribavi im poštovanje u obitelji i društvu, koje im pripada. Da bi se to i postiglo, osnivane su ženske organizacije, koje iako brojem i opsegom djelatnosti prvenstveno ostaju vezane za gradove, nalaze i prve odjeke u selima (do 1925. osnovane u Lonji, Busnovima/Požega, Dušicama, Starom Slatniku/Slavonski Brod, Prečnom/Dugo Selo, Palanjeku/Sisak, Komarevu/Petrinja, Podbrestu/Čakovec).¹³ Cilj im je bio "unapređenje žene i socijalno i kulturno", a usporedno je trebalo "kod naših žena probuditi svijest ravnopravnosti žene s muškarcem" i "propagirati žensko pravo glasa".¹⁴

Uz ove ciljano osnivane ženske organizacije, HSS je koristila i sve svoje druge mogućnosti da isprva povremeno, pa sve češće, a napokon i redovito potiče rad na "ženskom pitanju". U djelovanju "Seljačke sloge" odražavale su se sve temeljne ideološke postavke pokreta, pa tako i novi odnos prema ženama. Unatoč nastojanjima da se poradi i na ovom osjetljivom, a važnom problemu, tijekom dvadesetih godina su uspjesi bili polovični. Rijetke prilike da se i žene vide kao aktivni članovi ogranaka, isticane su kao poseban uspjeh. Inače uzoran rad u Belaju (Vojnić) kvarilo je odsustvo žena i djevojaka. Ton objašnjena odaje da se to još uvijek smatra samo po sebi razumljivim radi "kućnih obaveza".¹⁵

Situaciju u selima može nam dočarati pregled sastava raznih odbora koje su birali članovi pojedinog ogranka. Ako su se ženska imena i pojavila u nekom odboru, gotovo je redovito to bilo u stručnom odboru (za održavanje analfabetskih ili prosvjetnih tečajeva, zabava, te rad pjevačkih i tamburaških zborova i predstavljačkih družina), odnosno bilo je povezano s prosvjetnom ili umjetničkom djelatnošću. Ovo je potpuno odgovaralo zamišljenoj slici: žena kao čuvarica nacionalne kulture prenosi na djecu (nove generacije) poznavanje vlastite tradicije, ali i nova znanja, koja su potrebna za snalaženje u modernom društvu, a do kojih, u nedostatku drugih mogućnosti, sama dolazi na tečajevima ili kroz literaturu.

Izuzetak je bio ogranak u Tavankutu (Subotica) u kojem između nabrojanih članova upravnog odbora nalazimo i ženska imena.¹⁶ O nekom se regionalnom pravilu ne može govoriti, jer već nedaleko Ljutovo nije slijedilo njihov primjer.¹⁷ Žene u upravnom odboru susrećemo još samo u Koračevcu (Nova Gradiška) i to potkraj prvog razdoblja djelovanja "Seljačke sloge" (krajem 1928. godine).¹⁸ U Topolovcu (Sisak) zabilježen je jedini slučaj

¹³ Prema popisima prinosa u izborni fond HSS 1925.g., "Dom" I/1925., br.15-24.

¹⁴ Marija Radić, Zagrebačka ženska organizacija HSS, "Dom" III/1927., br. 11, str. 4.

¹⁵ "SP" II/1927., br. 2, str. 48.

¹⁶ "SP", II/1927., br. 1, str. 23.

¹⁷ "SP", II/1927., br. 5, str.96.

¹⁸ "SP" III/1928., br. 10-11, str. 223.

da je žena ušla u nadzorni odbor (a i to s mužem).¹⁹ Jedinствен je ostao i slučaj Marije Mihorko u Preseki, koja je ušla u "sud dobrih i poštenih ljudi", inače ekskluzivno muško tijelo.²⁰ No, iako se žene razmjerno češće javljaju u stručnim odborima, i to je još uvijek prije rijetkost nego pravilo, jer su ženska imena navedena u svega desetak od 216 ograna koliko ih je osnovano do 1929. godine.²¹

Mukotrpno se probijala ne samo ideja da bi žene mogle biti članovima odbora organizacije poput "Seljačke sloge", nego i sudjelovanja u njenim djelatnostima kao običnog člana. Poslovi i shvaćanja čvrsto su ih vezivale za kuću, pa su nerijetke pritužbe na nezadovoljavajuće stanje.

Izvjешća o tečajevima za nepismene, koji su bili i najživlja i najraširenija djelatnost "Seljačke sloge" tijekom prvih godina njezina postojanja dojmljivo ocrtavaju "kartu" velikih društveno-povijesnih razlika hrvatskih pokrajina i probleme koje je HSS morao rješavati na terenu. U okolici Zagreba, primjerice u stubičkom kotaru u kojem je akcija bila osobito uspješna prve zime postojanja organizacije (radi sezonalnosti seljačkih radova, veći dio djelatnosti živnuo bi kroz zimske mjesece) većinu od 551 polaznika analfabetskih tečajeva činile su žene (i to one mlađe, jer se glavnina polaznika kretala između 12-18 godina).²² Bila je ovo tipična situacija za kraj u kojem je opismenjavanje stanovništva prilično uznapredovalo, ali se još uvijek osjećala razlika između muške i ženske populacije, koja je uvijek ona koja će teže polaziti sve razrede već dugo obvezatne pučke škole. U nekim krajevima, iako je potreba za opismenjavanjem bila još veća, broj žena ili djevojaka koje su završile tečaj, izrazito je nepovoljan. Iz Oštarija je uredništvu "Seljačke prosvjete" stigao samokritički intoniran dopis kako su u kampanji opismenjavanja 1925.-26. čitati i pisati naučili svi muškarci (izuzev najstarijih), dok žene nisu htjele polaziti tečaj. Ne ulazeći u razloge ovog izbjegavanja tečaja, nepoznati autor se nada da će biti moguće nagovoriti roditelje da daju barem žensku djecu na predstojeće tečajeve.²³ U Lici žene uopće nisu polazile tečajeve "već radi poštenja na koje se u Lici hvala Bogu dosta pazi".²⁴ Društvene ograde kojih se tradicionalno shvaćanje inače vrlo odanih članova stranke u Gorskome Kotaru i Lici teško oslobađalo, uvelike su otežavale ženama usvajanje pismenosti, koja se smatra osnovnim preduvjetom bilo kakve društvene djelatnosti u modernom društvu. Posebice je teško ideja o izlasku žene izvan kućanstva prodirala u Bosnu. Na tečaj u Kulašima (Prnjavor) dolazili su samo muškarci, dok su žene (i muškarci!) "pristale" da ih oni podučavaju kod kuće.²⁵

Ne precizira se koje slušateljstvo prati predavanja i večernje tečajeve, ali sigurno je da su neka od njih bila za žene (tečajevi kuhanja), a mnoge su vjerojatno slušali zajedno (zdravstvo i higijena posebno, pa unapređenje gospodarstva).

Posebice se odsustvo žena osjećalo u predstavljачkim drušinama, pošto se u igrokazima redovito pojavljuju i ženski likovi. Slično su prolazili pokušaji osnivanja mješovitih zborova. Tako posebno dojavljaju da su na zabavi "Seljačke sloge" u Hrastovici (Petrijna), u pjevačkom zboru prvi put nastupile i žene.²⁶

¹⁹ "SP" III/1928., br. 3, str. 79.

²⁰ "SP" II/1927., br. 6-7, str. 128.

²¹ Između ostalih to su Lomnica Donja (Velika Gorica), Topolovac (Sisak), Lipovac (Zlatar), Sladojevci (Slatina).

²² Herud (Rudolf Herceg), Širenje pismenosti u kotaru stubičkom, "SP", I/1926., br. 3-4, str. 77-78.

²³ "SP" II/1927., br. 12, str. 254.

²⁴ S. Šarić, Trogodišnji rad "Seljačke sloge" u Lovincu, "Dom" V/1929., br. 7, str. 5.

²⁵ "SP", I/1926., br. 16-17, str. 234.

²⁶ "Dom" V/1929., br. 43, str. 4.

Čak i samom glasilu koje je kao jednu od važnijih ideja zastupalo i pravo žena na sudjelovanje u javnom životu, nije uspjelo okupiti ženske suradnice. Osim Mare Matočec niti jedna se žena tijekom dvadesetih godina nije javila nekim prilogom.

Patrijarhalni društveni okviri bili su još čvrsti, ali u nekim su krajevima (Slavonija, Podravina) ipak počeli popuštati. Korak naprijed značilo je već i to, što se počelo voditi računa o uključivanju žena u društveni rad, iako to nije bilo odmah izvodivo. Dok tijekom dvadesetih godina možemo govoriti o početnim koracima uključivanja žena u društveni život preko organizacija HSS-a, svega nekoliko godina kasnije, kada je rad stranačkih organizacija, pa i “Seljačke sloge”, obnovljen (1935.), “žensko pitanje” potpuno je oubličeno i pokrenuto iznenađujućom odlučnošću. Izvješća o članstvu ogranaka često preciziraju koliko je od ukupnog broja članova muškaraca, a koliko žena i mladeži (još jedne grupe koju je *Seljačka sloga* nastojala privići). Obrazac ovako strukturiranih izvješća očit je odgovor na jasno traženje HSS da se uključivanju žena u rad ogranaka posveti posebna pozornost. Simbol nastojanja bio je i ulazak Mare Matočec u upravni odbor središnjice “Seljačke sloge” u Zagrebu.²⁷ Odaziv je bio dovoljan da se već 1937. održi Prvi ženski seljački kongres.²⁸ Sveobuhvatne društvene promjene u nepuna dva desetljeća pridonijele su i drugačijem gledanju na položaj i ulogu žene.

Zusammenfassung

Bauerngemeinschaft (*Seljačka sloga*) und Einschliessung der Frauen in die Bauernbewegung (1925-1929)

Während der zwanziger Jahre begann sich immer öfter die Frage der Beteiligung von Frauen (deren völlige gesellschaftliche und politische Gleichberechtigung durch das Programm der H(R)SS klar festgelegt war) an dem gesellschaftlichen Leben des Landes zu stellen. Während die politischen Organisationen und Parteien auf den national-politischen Kampf konzentriert waren, versuchte die “Bauerneintracht”, zusammen mit den wenigen Frauenorganisationen, diese Lücke zu füllen. Die Beteiligung von Frauen an den Tätigkeiten auf dem Gebiet der Erhaltung der traditionellen Kultur und der Verbreitung der für den Dorffortschritt erforderlichen Bildung gliederten sich völlig in das ideologische Bild der Frau als Mutter und Erzieherin ein, jener Person die die Volkskultur wahrt und überträgt. Doch trotz der Bemühungen ist die Beteiligung der Frauen an den Tätigkeiten der “Bauerneintracht” unzufriedenstellend geblieben.

²⁷ O umjetničkom i javnom djelovanju Mare Matočec pisala je Mira Kolar-Dimitrijević, *Mara Matočec. Hrvatska književnica – seljakinja i njen rad na socijalno-političkom i kulturno-prosvjetnom polju u okviru seljačkog pokreta braće Radić*, Koprivnica, Zagreb 1993.

²⁸ Mara Matočec, Prvi ženski seljački kongres, “SS” II/1937., br. 8, str. 194-195.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD O VI

32-33

ZAGREB 1999.-2000.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Neven Budak

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik (njemački)

Ivo Goldstein (engleski)

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u srpnju 2001. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 32-33

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb

: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
1999.-2000. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X